

PROBLEM: At sakkyndige er premisseleverandører for domstolen er et åpenbart rettssikkerhetsproblem, mener kronikkforfatter. Bildet viser tingretten i Bergen. FOTO: VEGAR VALDE

Et rettssikkerhetsproblem

Det er lite eller ingen regulering av oppnevning av sakkyndige i straffesaker, og vurderingen preges av manglende retningslinjer og stor variasjon.

Audun Løvlie Sosiolog og forfatter av masteroppgave om strafferettspsykiatrisk praksis

Publisert: 26.okt. 2014 07:20 Oppdatert: 26.okt. 2014 07:20

Debatten om rettspsykiatrien etter 22. juli-retssaken har dreid seg om kvalitetskontroll av de sakkyndiges kliniske og akademiske arbeid, og det man kan oppfatte som en skepsis til treffsikkerheten og etterprøvbarheten til rettspsykiatrien som vitenskapelig felt. Derimot har selve arbeidet vært lite diskutert. Vi vet faktisk svært lite om hvordan det rettspsykiatriske arbeidet foregår i praksis. I min forskning har jeg funnet store variasjoner i hvordan strafferettspsykiatrisk sakkyndige arbeider og hvordan de forstår og utformer sin rolle. Disse variasjonene kan være et problem for rettssikkerheten.

Min forskning viser at det er lite eller ingen regulering av oppnevningen av sakkyndige. For eksempel kan en rettspsykiater som har foretatt en prejudisiell observasjon i praksis foreslå seg selv som sakkyndig for den judisielle observasjonen. Et annet problem er såkalte «faste parhester», som den rettsmedisinske kommisjon (DRK) har uttrykt at er uønsket fordi det blant annet kan føre til for rutiner samarbeid. Også dommerne jeg intervjuet stilte seg kritisk til dette. «Hva skal vi med to om den ene bare er med på lasset?» som en av dem uttrykte det. Når påtalemyndigheten spør sakkyndige om hvem de kunne tenke seg å samarbeide med - eller lar dem foreslå seg selv - er dette med å opprettholde en problematisk praksis.

Les også: - [Breivik er tilregnelig](#)

Det rettspsykiatriske miljø er lite, noe som også er en utfordring. Med tanke på manglende reguleringer og variert praksis, blir det opp til partene og domstolen å være årvåken og ta initiativ til samarbeid med det lokale rettspsykiatriske miljøet. Dermed blir praksisen rundt oppnevning av sakkyndige inkonsekvent, og DRKs ønske er tilsynelatende ikke tatt til etterretning.

I selve arbeidet med observasjonen av den tiltalte er det også store variasjoner. Det kom frem uenigheter mellom de sakkyndige om deres arbeidsmetoder og praksis, for eksempel spørsmålet om samarbeid. Her er fagmiljøet delt og ikke alle er enig med DRKs posisjon. Jeg fant at enkelte par med sakkyndige gjennomfører observasjonene sammen av andre hensyn enn rent praktiske. For eksempel kan en tiltalt være vanskelig å opprette kontakt og avtale møte med, i en slik situasjon var det en konsensus blant informantene at det vanskelig ville praktisk la seg gjennomføre med separate observasjoner innenfor de tidsrammene de jobber.

Sakkyndige som er positive til samarbeid fremhever utfordringer som manglende samarbeidsvilje fra tiltalte og «personlig kjemi» mellom tiltalte og sakkyndige som årsaker til at samkjørt observasjon er et gode. Et annet argument for samarbeid kom frem i en av rettspsykiaternes anerkjennelse av at den samtalen man har med den tiltalte må være «levende» og at å observere og samtale samtidig skaper utfordringer for observasjonsarbeidet, som selv rutinerede rettspsykiatere ikke lett kan overkomme om ønsket er presis og god informasjon. I tillegg er samtalenes antall og lengde med den tiltalte veldig varierende.

I studiet fant jeg at enkelte samtaler var ekstremt korte og gjengivelsen av samtalene kan fremstå veldig stikkordbasert og vage i rapporten som leveres til domstolen. At denne rapporten er utformet av de sakkyndige i fellesskap var det flere av mine informanter som stilte seg kritisk til, fordi dette kan skjule rutineret samarbeid og eventuelle relasjoner mellom over- og underordnede kolleger. Faglig uenighet kan da settes til side med hensyn til arbeidet med rapporten.

Det er også variasjon i hvordan de sakkyndige forstår sin rolle og arbeid, dette kommer til syne spesielt i rettssalen. Tilstedeværelsen av de sakkyndige under hovedforhandlingene er for å fortsette den judisielle observasjonen, det kan jo komme frem ny relevant informasjon under rettssaken som kan påvirke de sakkyndiges vurdering. I tillegg er de der for å svare for sine funn. Under rettssakene jeg observerte uttrykte de sakkyndige tidvis stor usikkerhet om egen faglighet og hvilke rolle de hadde i situasjonen. Når de ble presset ville de vedgå at det ikke er mulig «å sette to streker under svarene», som underbygget partenes og dommerens skepsis til treffsikkerheten ved rettspsykiatrien som vitenskap, men samtidig måtte de sakkyndige minne partene på at det er domstolens oppgave å avgjøre tilregnelighetsspørsmålet, ikke de sakkyndige.

” Skyldspørsmål viker til side for en omfattende normalitetsvurdering av den tiltalte

De sakkyndiges tilstedeværelse kan også endre rettssakens form til å bli en nærmest diagnostisk prosess hvor tiltaltes uttalelser blir vurdert kun i lys av psykisk sykdom. Skyldspørsmål viker til side for en omfattende normalitetsvurdering av den tiltalte. Riktignok var det også sterk kritikk av rapporter og sakkyndige fra juristenes side. Spesielt var det spørsmål om treffsikkerheten og nøyaktigheten til de sakkyndiges «forutsigelse av fortiden» når de vurderte den tiltaltes tilregnelighet tilbake i tid. Til tross for kritikken fra partene og dommeren, avviket ingen av dommene fra de sakkyndiges rapport i de sakene jeg observerte.

At sakkyndige er premissleverandører for domstolen er et åpenbart rettssikkerhetsproblem. Spesielt når oppnevning ikke er regulert og sikret mot at sakkyndige foreslår seg selv og/eller kolleger. Variasjoner i omfang og metode viser til faglige variasjoner i utførelsen av arbeidet, dette reguleres eller kvalitetssikres ikke og utgjør dermed et rettssikkerhetsproblem, særlig med den ulikheten i synet på og praksisen av samarbeid blant sakkyndige.

Siden samarbeidet også omfatter utformingen av rapporten kan uenigheter skjules og rapporten fremstå sikrere enn den er. DRK gjør et «peer review» av rapporten, ikke en kvalitetssikring av det kliniske arbeidet til de sakkyndige. Dermed kan ikke domstolen vite om det er godt klinisk arbeid som ligger til grunn for rapporten tross DRKs kommentarer til denne, dette utgjør et potensielt rettssikkerhetsproblem. Det er også et problem dersom tiltaltes forklaring ikke blir tillagt vekt fordi den hele tiden vurderes som et uttrykk for sykdom.

Følg BTmeninger på Facebook og Twitter!

LES OGSÅ
